

Nr 251.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående kostnaderna för uppförande av en hovrättsbyggnad i Göteborg; given Stockholms slott den 24 april 1942.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementetsärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

GUSTAF.

K. G. Westman.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementetsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 24 april 1942.

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena GÜNTHER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, ERIKSSON, BERGQUIST, BAGGE, ANDERSSON, ROSANDER, GJÖRES, EWERLÖF.

Efter gemensam beredning med cheferna för social-, kommunikations- och finansdepartementen anmäler chefen för justitiedepartementet, statsrådet Westman, fråga om *kostnaderna för uppförande av en hovrättsbyggnad i Göteborg.*

Föredraganden anför:

Enligt lagen den 3 september 1939 (nr 618) om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken skall jämte de nuvarande hovrätterna finnas en hovrätt för Västra Sverige. Denna skall vara förlagd till Göteborg. Lagen skulle

träda i kraft den 1 oktober 1941 eller den senare dag Kungl. Maj:t bestämde. Genom kungörelse den 19 september 1941 (nr 759) förordnades, att lagen skall träda i kraft den 1 oktober 1943, såvida ej Kungl. Maj:t framdeles annorlunda bestämde.

På hemställan av Kungl. Maj:t (proposition nr 284) beslöt 1941 års riksdag (skriv. nr 429) att till uppförande av en hovrättsbyggnad i Göteborg för budgetåret 1941/42 såsom kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond anvisa ett reservationsanslag av 300,000 kronor.

Av den i nyssnämnda proposition lämnade utredningen rörande ifrågavarande byggnadsföretag må följande återgivias.

Stadsfullmäktige i Göteborg ha genom beslut den 24 augusti 1939 förklarar staden villig att för uppförande av en hovrättsbyggnad dels till Kungl. Maj:t och kronan med äganderätt överlåta erforderligt område av 8 kvarteret Öresten dels ock lämna ett bidrag av 200,000 kronor till gäldandet av byggnadskostnaderna.

Kungl. Maj:t beslöt därefter den 13 september 1940 antaga de av Göteborgs stad sålunda gjorda erbjudandena samt uppdrog åt byggnadsstyrelsen att med stadens vederbörande myndigheter föra de förhandlingar, som erfordrades för överlåtelse å Kungl. Maj:t och kronan av lämpligt markområde av kvarteret Öresten, samt att därefter till Kungl. Maj:t inkomma med utlåtande och förslag i ämnet. Byggnadsstyrelsen anbefalldes tillika att i samråd med de personer, som chefen för justitiedepartementet därtill förordnade, verkställa utredning rörande uppförande av en hovrättsbyggnad å ifrågavarande område. Den 2 oktober 1940 förordnades presidenten Gunnar Bendz och expeditionschefen Carl Romberg att deltaga i denna utredning.

Byggnadsstyrelsen framlade i skrivelse till Kungl. Maj:t den 26 mars 1941 resultatet av den dittills verkställda utredningen. Vid skrivelsen hade fogats bl. a. ett av länsarkitekten i Göteborg E. Friberger upprättat skissförslag till ifrågavarande byggnad.

Kostnaderna för uppförandet av en hovrättsbyggnad i enlighet med det föreliggande skissförslaget beräknades av byggnadsstyrelsen till 600,000 kronor. Skulle byggnaden givas en med hänsyn till sitt ändamål och förutsebara långa livslängd bättre inredning och utsmyckning, borde kostnaderna beräknas till 650,000 kronor. Byggnadsstyrelsen ville för sin del föreslå, att sistnämnda belopp anvisades till byggnadens uppförande. Då Göteborgs stad förklarar sig villig att till byggnadsföretaget lämna ett bidrag av 200,000 kronor, skulle sålunda av statsmedel för ändamålet erfordras ett belopp av 450,000 kronor.

Efter remiss avgav därefter 1940 års *civila byggnadsutredning* den 7 maj 1941 utlåtande i ärendet. Utredningen anförde därvid bl. a., att en granskning av byggnadsstyrelsens kostnadsberäkningar ådagalagt, att kostnaderna i vissa delar angivits i överkant. Genom en av tidsförhållandena betingad förenkling av material och utförande kunde byggnadskostnaderna enligt ut-

redningens mening begränsas till 535,000 kronor. Byggnadsutredningen hade emellertid utarbetat ett nytt förslag till ifrågavarande byggnad, innefattande bland annat en betydande minskning av åtskilliga lokalutrymmen. Kostnaderna för detta förslag, vilket av utredningen förordades, uppskattades till 410,000 kronor.

Sedan i anledning härav förnyat utlåtande infordrats från byggnadsstyrelsen, överlämnade styrelsen med skrivelse den 13 maj 1941 en av presidenten Bendz och expeditionschefen Romberg upprättad promemoria i anledning av byggnadsutredningens förslag. Dessa *sakkunniga* uttalade, att om byggnaden uppfördes i enlighet med vad byggnadsutredningen förordat, byggnaden icke skulle — åtminstone vad anginge lokalerna för offentlig rättsförhandling — på ett fullt tillfredsställande sätt kunna fylla sin uppgift. För egen del förklarade *byggnadsstyrelsen*, att den funne det uppenbart, att en hovrättsbyggnad borde till form och utförande i övrigt planeras med hänsyn till att en av rikets överrätter där skulle ha sitt säte och att det i övrigt gällde en byggnad, som kunde förutses äga bestånd länge och som dagligen skulle mottaga en rättssökande allmänhet. Byggnaden borde därför givas en värdig, mot sitt ändamål svarande utformning, och material och konstruktioner borde väljas med tanke på undvikande av kostsamt underhåll. Dessa synpunkter hade uppenbarligen också varit bestämmande för Göteborgs stad vid avvägandet av dess bidrag till byggnadens uppförande, vilket bidrag, om värdet av den erbjudna, centralt och vackert belägna tomten uppskattades till 100,000 kronor, utgjorde 300,000 kronor. Att tillgodose dessa enligt byggnadsstyrelsens mening ofrånkomliga krav inom den av civila byggnadsutredningen angivna kostnadsramen av 410,000 kronor låte sig icke göra. Byggnadsstyrelsens förslag innebure en betydande nedprutning ifråga om ursprungligen framförda anspråk på utrymmen och utförande. Däremot hade styrelsen ansett det föga förenligt med ekonomisk förtänksamhet att planera en från början för knappt tilltagen byggnad eller att till den använda material, som icke erbjöde betryggande motståndskraft mot förslitning. Byggnadsstyrelsen, som hade för avsikt att vid ett vidare utarbetande av det av styrelsen framlagda skissförslaget noga tillse, att alla möjligheter till besparingar iakttoges, kunde icke finna att vad civila byggnadsutredningen anfört motiverade ett frångående av den plan för byggnadsföretaget, som detta förslag innebure. Med hänsyn såväl till behovet av ifrågavarande nybyggnad som till arbetslöshetsläget i Göteborg funne styrelsen, att ett fullföljande av företaget enligt av styrelsen uppgjort program häst skulle slå i överensstämmelse med det allmännas intresse.

I den förut omförmälda *propositionen till 1941 års riksdag* anförde jag följande:

Det torde av olika skäl icke vara möjligt att fullfölja den ursprungliga planen att låta den nya hovrätten träda i verksamhet under nästa budgetår. Ur rättsskipningens synpunkt är det emellertid angeläget att uppskovet icke blir längre än som är oundgängligen nödvändigt. Från stadens sida har framhållits, att byggnadsföretagets snara igångsättande synes önskvärt jäm-

väl med hänsyn till i Göteborg rådande arbetslöshet. Enligt vad jag inhämtat anser även arbetsmarknadskommissionen det vara angeläget att byggnadsföretaget kommer till stånd under den närmaste framtiden. Såsom byggnadsstyrelsen anfört är byggnadsföretaget av betydelse även för att bereda en i hög grad önskvärd arbetstillgång för stenindustrien. På grund härav får jag tillstyrka att medel nu ställas till förfogande för hovrättsbyggnadens uppförande.

Byggnaden bör vara av en sådan storlek, att den kan inrymma tre hovrättsdivisioner. Såsom jag anfört i det förslag till rättegångsbalk, som av Kungl. Maj:t den 14 februari 1941 godkänts såsom grundval för processlagberedningens fortsatta verksamhet, torde man nämligen preliminärt böra räkna med tre avdelningar i hovrätten för Västra Sverige. Riksdagen har också, såsom framgår av det föregående, uttalat att vid lösningen av den nya hovrättens lokalfråga borde beaktas, att slutlig ställning icke tagits till hovrättens domsområde och att framdeles en utvidgning av detta kunde ifrågakomma.

Vad angår byggnadens utformning är uppenbart, att denna framför allt måste bli beroende av att byggnaden skall innehålla lokaler för offentlig rättsförhandling av tillräcklig storlek för detta ändamål. Enligt byggnadsstyrelsens förslag skulle i den större sessionssalen kunna beredas plats för fyrtio åhörare och i var och en av de båda mindre för sexton. Någon minskning av dessa lokaler torde svårligen kunna ske utan att deras användbarhet äventyras och grundsatsen om offentlighet vid rättsförhandlingar åsidosättes. Beträffande övriga lokaler torde samma normer böra följas som i motsvarande fall för närvarande tillämpas vid statliga byggnadsföretag. Vissa krav i fråga om en värdig utformning av byggnaden böra även upprätthållas såväl beträffande byggnadens yttre som beträffande de lokaler som skola tagas i anspråk för rättsförhandlingar. Göteborgs stad torde ock vid sitt erbjudande av en värdefull tomt och ett betydande kostnadsbidrag ha förutsatt, att hovrättsbyggnaden skulle erhålla ett utseende och en utformning i övrigt, som motsvarar dess ändamål och dess läge i närheten av flera av stadens främsta monumentalbyggnader.

Vid byggnadsföretagets utförande böra alla de besparingsåtgärder vidtagas, som ur teknisk synpunkt äro möjliga och ändamålsenliga. Härvid böra givetvis beaktas de anvisningar om besparingar, vilka lämnats av civila byggnadsutredningen och äro förenliga med de i det föregående angivna kraven på byggnaden. Med hänsyn till vad härom anförts torde byggnadskostnaderna icke böra beräknas till högre belopp än 500,000 kronor, varav 300,000 kronor skola bestridas av statsmedel. — — —

Sedan anslag beviljats och Kungl. Maj:t tagit slutlig ställning till frågan om byggnadens utformning, böra förhandlingarna med Göteborgs stad rörande markförvärvet slutföras.

Såsom förut nämnts anvisade riksdagen det begärda anslaget. *Riksdagen* framhöll därvid, att den i fråga om byggnadens storlek och utformning funne välbetänkt, att byggnaden redan från början så planerades, att den kunde inrymma tre samtidigt arbetande divisioner och ett därför avpassat antal lokaler för offentliga rättsförhandlingar. Med avseende å sistnämnda lokalers omfattning hade riksdagen, i anslutning till vad departementschefen anfört, icke kunnat undgå att hysa betänkligheter mot att i någon mera avsevärd mån frångå det förslag som framlagts av byggnadsstyrelsen. Beträffande övriga lokaler syntes riksdagen däremot hinder icke föreligga att i huvudsak

följa samma normer, som av civila byggnadsutredningen tillämpats vid granskning av dem underställda ritningar till andra ämbetsbyggnader. Riksdagen, som jämväl funne befogat att vissa krav på värdighet upprätthölles beträffande byggnadens yttre utformning, godtoge alltså i allt väsentligt de av departementschefen skisserade riktlinjerna för byggnadens utförande. Från denna utgångspunkt och under förutsättning, att inom ramen för dessa riktlinjer alla förefintliga möjligheter till besparingar tillvaratoges, ansåge sig riksdagen ävenledes kunna godtaga den av departementschefen beräknade kostnaden för byggnadens uppförande.

I skrivelse den 1 juli 1941 till byggnadsstyrelsen anhöll därefter tillförordnade chefen för justitiedepartementet, statsrådet Bergquist, att styrelsen måtte så snart ske kunde, i samråd med de förut omförmälda sakkunniga, verkställa den fortsatta utredning som erfordrades i anledning av Kungl. Maj:ts och riksdagens beslut rörande byggnadsfrågan.

Byggnadsstyrelsen uppdrog i anledning härav åt länsarkitekten Friberger att enligt styrelsens direktiv och i samråd med styrelsen och de sakkunniga omarbeta det av honom tidigare uppgjorda förslaget till ritningar rörande ifrågavarande byggnad.

I skrivelse den 18 februari 1942 har *byggnadsstyrelsen* — med överlämnande av ett av Friberger uppgjort, den 2 december 1941 dagtecknat förslag, innehållande tolv ritningsblad jämte schematisk konstruktions- och materialbeskrivning — uttalat, att det omarbetade ritningsförslaget syntes vara väl ägnat att läggas till grund för byggnadsföretaget, samt hemställt att Kungl. Maj:t måtte godkänna förslaget samt lämna styrelsen i uppdrag att låta utarbeta fullständiga entreprenadhandlingar ävensom lämna styrelsen föreskrifter i vissa närmare angivna hänseenden.

Byggnadsstyrelsen anförde i sin skrivelse bland annat följande:

I det omarbetade förslaget är den allmänna dispositionen av byggnaden oförändrad, fränsett att planerna i viss mån omstuderats och vissa utrymmen uteslutits. Sålunda hava ur förslaget utgått det under flygeln planerade arkivet, vaktmästarbostaden om två rum och kök, ett rum för expeditionsvakt i bottenvåningen, ett biträdesrum i flygeln, presidentens vänt-rum samt ett kollationeringsrum. Tidigare hade beräknats fyra rum i bottenvåningen för advokater och åklagare samt sex rum i våningen en trappa upp för vittnen. På förslag av de sakkunniga har nu vidtagits den ändringen, att två rum för åklagare och advokater placerats i våningen en trappa upp, varvid antalet vittnesrum minskats till fyra och i bottenvåningen anordnats två rum för extra ledamöter eller fiskaler. Hallen i våningen en trappa upp har minskats i plan och går numera icke upp i ovanför lig-gande våning. Det utrymme, som därigenom vinnes i denna, utnyttjas till ett takbelyst bibliotek. Övriga ändringar i plandispositionerna avse huvudsakligen att placera sådana rum, som skola användas för dagligt rutinarbe-te, mot soligt väderstreck, medan ledamotsrummen med hänsyn till att hovrättens ledamöter viss tid av dagen uppehålla sig i sessionssalarna, an-setts kunna förläggas mot de mindre fördelaktiga väderstrecken.

Ytterligare inskränkningar ifråga om utrymmen kunna enligt byggnadsstyrelsens mening icke genomföras utan att byggnadens användbarhet för

avsett ändamål äventyras. En byggnad av här föreslagen omfattning kan, därest den i sin helhet utföres enligt den standard, som numera tillämpas beträffande ämbetshus, uppföras för en kostnad av 500,000 kronor. I sådant fall måste emellertid vissa å ritningarna angivna anordningar uteslutas och även de för offentlig rättegångsförfarande avsedda lokalerna givas en enkel, normal utstyrel. Vidare måste norra fasadens granitbeklädning, vilken skulle draga en kostnad av 20,000 kronor, samt det fullträffsäkra bjälklaget över skyddsrummet, vilket beräknats förorsaka en merkostnad av 7,000 kronor, uteslutas. Tomtens inhägnande och planering, vars fullständiga genomförande beräknats kosta omkring 10,000 kronor utöver det oundgängligt nödvändiga, måste även avsevärt förenklas.

Ett så förenklat utförande torde emellertid icke stå i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts och riksdagens uttalade önskemål. Styrelsen skulle för sin del finna det mycket önskvärt, att de för rättsförhandlingarna avsedda lokalerna finge givas ett monumentalare utförande genom att billigare och mindre motståndskraftiga material kunde utbytas mot sådana av beständigare natur. För att möjliggöra detta torde erfordras ett tillägg å anslaget av 20,000 kronor. Styrelsen vill även framhålla önskvärdheten av att granitbeklädningen å norra fasaden kunde komma till stånd. Ur rent arkitektonisk synpunkt är det önskvärt, att den förhållandevis lilla hovrättsbyggnaden genom fasadmaterialet gives möjlighet att hävda sig mot omgivande stora byggnader. Såväl byggnadens karaktär som dess läge intill stora monumentalbyggnader kräver en viss värdighet även i materialvalet. Styrelsen föreslog att fasaderna i viss utsträckning skulle beklädas med natursten bland annat därför att här förelåge ett lämpligt tillfälle att bereda den hårt betryckta stenindustrin arbetstillfälle. Denna synpunkt torde fortfarande hava oförminskad giltighet. Styrelsen ifrågasätter därför, om icke de för granitarbetena erforderliga 20,000 kronorna möjligen kunde utgå från medel, avsedda att lindra arbetslösheten och dess verkningar.

Det fullträffsäkra arkiv- och skyddsrummet är visserligen önskvärt, men styrelsen anser icke dess anordnande vara ett lika framträdande önskemål som de ovan berörda; ett normalskyddsrum torde kunna anses vara tillfyllest. Det vore givetvis önskvärt, att arbetena med tomtens inhägnande och planering finge utföras i ett sammanhang, men en reducering för närvarande på denna punkt är icke heller ägnad att väcka större betänkligheter, då ett fullföljande av planen kan verkställas vid senare tidpunkt, då erforderliga medel kunna ställas till förfogande.

Över byggnadsstyrelsens skrivelse såvitt angår frågan om bestridande av vissa byggnadskostnader med medel avsedda att lindra arbetslösheten och dess verkningar har *statens arbetsmarknadskommission* den 9 mars 1942 avgivit infortrat utlåtande. Kommissionen har därvid förklarar, att den med hänsyn till önskvärdheten att bereda sysselsättning åt arbetslösa inom byggnadsstenindustrin icke hade något att erinra mot att medel ur anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. disponerades för den föreslagna hovrättsbyggnadens förseende med granitbeklädning å norra fasaden för en beräknad kostnad av 20,000 kronor.

Kungl. Maj:t har därefter den 27 mars 1942 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att — sedan förhandlingarna med Göteborgs stad om överlåtelse till kronan av erforderligt markområde av 8 kvarteret Öresten slutförts — med an-

litande av det av riksdagen beviljade beloppet och de av staden anslagna medlen för en kostnad av högst 500,000 kronor låta å nämnda kvartersområde utföra ifrågavarande hovrättsbyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med det av länsarkitekten Friberger senast utarbetade förslaget med rätt för byggnadsstyrelsen att i samråd med de sakkunniga vidtaga de smärre ändringar i förslaget som kunde visa sig erforderliga och icke ökade kostnaderna. Kungl. Maj:t har i samband härmed förklarat sig vilja framdeles meddela beslut beträffande den i ärendet uppkomna frågan att utöver förut nämnda belopp ställa medel till förfogande för granitbeklädnad å hovrättsbyggnadens fasad.

Med hänsyn till det statsfinansiella läget har det varit nödvändigt att hålla *Departements-* kostnaderna för hovrättsbyggnaden i Göteborg inom en mycket snäv ram. *chefen.* Kungl. Maj:t och riksdagen ha emellertid varit ense om att vissa krav på en värdig utformning i fråga om byggnadens yttre böra upprätthållas.

Byggnadsstyrelsen har uttalat önskvärdheten av att byggnadens norra fasad förses med granitbeklädnad. Styrelsen har därvid framhållit, att såväl byggnadens karaktär som dess läge intill stora monumentalbyggnader krävde en viss värdighet även i materialvalet. Styrelsen har därjämte betonat, att här förelåge ett lämpligt tillfälle att bereda den hårt betryckta stenindustrien arbetstillgång. Styrelsen har därför ifrågasatt, om icke det för granitarbetena erforderliga beloppet, 20,000 kronor, kunde utgå från medel, avsedda att lindra arbetslösheten och dess verkningar.

Arbetsmarknadskommissionen har förklarat, att den med hänsyn till önskvärdheten att bereda sysselsättning åt arbetslösa inom byggnadsstenindustrien icke hade något att erinra mot att medel ur anslag till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. disponerades för ifrågavarande granitbeklädnad.

På de av byggnadsstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen anförda skälen anser jag, att granitbeklädnaden bör komma till utförande. Enär detta arbete kan anses såsom ett led i åtgärderna för arbetslöshetens bekämpande, torde kostnaderna böra bestridas med medel ur reservationsanslaget till åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m.

Då frågan om storleken av kostnaderna för hovrättsbyggnadens uppförande varit underställd riksdagens prövning, torde riksdagens samtycke till den nu ifrågasatta åtgärden böra inhämtas.

Övriga av byggnadsstyrelsen framförda särskilda önskemål böra i görigaste mån tillgodoses inom ramen för redan tillgängliga anslag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag,

att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att lämna sitt medgivande till att medel ur det under riksstatens femte huvudtitel uppförda reservationsanslag till Åtgärder för arbetsmarknadens reglering m. m. få tagas i anspråk för den beslutade hovrättsbyggnadens i Göteborg förseende med

Kungl. Maj:ts proposition nr 251.

granitbeklädnad å norra fasaden för en beräknad kostnad av 20,000 kronor.

Med bifall till vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt, förordnar Hans Maj:t Konungen, att proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

T. Eliæson.